

การทำยาลูกกลอนสมุนไพร

ผศ.ดร.สุภารัตน์ หอมหวล

ยาลูกกลอนเป็นการเตรียมยาสมุนไพรรูปแบบหนึ่ง เม็ดยามีรูปร่างกลม มีหลายขนาดขึ้นกับปริมาณของผงยาที่ใช้ ยาลูกกลอนอาจทำจากผงสมุนไพรชนิดเดียว หรือหลายชนิดรวมกันก็ได้ แล้วแต่สูตรตำรับของยา โดยการนำผงยามาผสมกับสารที่ทำให้ผงยาเกาะตัว และปั้นได้ง่าย นิยมใช้น้ำผึ้ง นอกจากนี้ยังอาจใช้น้ำแป้ง น้ำเชื่อม เป็นต้น ยาลูกกลอนที่ใช้น้ำผึ้งเป็นสารยึดเกาะ จะได้ยาลูกกลอนที่มีน้ำอยู่น้อย การแตกตัวช้า ออกฤทธิ์ได้นาน น้ำผึ้งที่ใช้ผสมยังช่วยปรับรส และช่วยบำรุงร่างกาย แต่น้ำผึ้งมักมีราคาแพง จึงอาจใช้น้ำเชื่อม หรือปรุงเป็นน้ำเชื่อมผสมเบะแซ นำมาเป็นสารยึดเกาะ เพื่อลดค่าใช้จ่ายก็ได้

การทำเป็นยาลูกกลอนเหมาะกับสมุนไพรที่มีกลิ่น หรือรสชาติไม่ดี เช่น ตัวยารสขมจัด รับประทานยาก การทำเป็นยาต้ม หรือชงรับประทานไม่สะดวก จึงทำเป็นยาลูกกลอน เก็บไว้ใช้ล่วงหน้าได้นานถึง 1 เดือน หรือมากกว่า แต่ต้องอบ หรือนำลูกกลอนตากแดด ให้แห้งสนิทก่อนเก็บใส่ขวดโหลที่สะอาด เพื่อไม่ให้ขึ้นรา

การทำยาลูกกลอนจากผงสมุนไพร โดยใช้รางกลิ้งยา มีขั้นตอนดังนี้

การเตรียมเครื่องมือและอุปกรณ์

1. ทำความสะอาดรางกลิ้งยาและฝาประกบ โดยใช้น้ำเดือดเทราดรางกลิ้ง พร้อมฝาประกบ เช็ดให้แห้งด้วยผ้าสะอาด และใช้สำลีชุบแอลกอฮอล์เช็ดอีกครั้ง ทิ้งให้ระเหยแห้ง ก่อนนำยามาเกลี่ยบนรางกลิ้งยา
2. นำถาดที่แห้ง สะอาด มารองรับด้านล่างรางกลิ้งยา

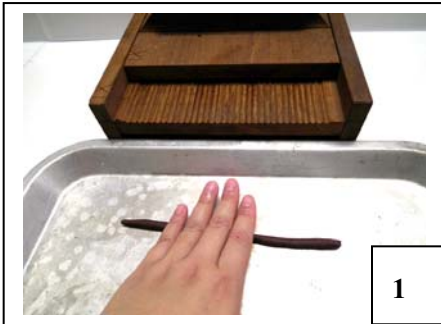
ขั้นตอนการผสมน้ำผึ้งกับผงยา

ขั้นตอนการผสมน้ำผึ้งกับผงยา

1. นำผงยาที่บดละเอียดแล้ว เทใส่กะละมังที่แห้ง และสะอาด
 2. ตวงน้ำผึ้ง ค่อยๆ เทราดลงบนผงยาที่ละน้อย พร้อมกับใช้มือคลุกเคล้ายาให้เข้ากับน้ำผึ้ง คลุกเคล้าจนยาได้ที่ ทดสอบโดยหยิบยามาปั้นเป็นเม็ดด้วยมือ จะไม่เหนียวติดนิ้วมือ หรือเมื่อบีบเม็ดยาแล้วไม่แตก่วน หรือร่อน
- ถ้าผงยาเกาะติดมือปั้นไม่ได้ แสดงว่าใช้น้ำผึ้งมากเกินไป ต้องเติมผงยาอีก
 - ถ้าปั้นเม็ดได้ แต่บีบเบาๆ แล้วแตก่วนง่าย แสดงว่าน้ำผึ้งน้อยเกินไป ให้เติมน้ำผึ้งเพิ่มอีก

วิธีการกลิ้งยาเม็ดลูกกลอน

วิธีการกลิ้งยาเม็ดลูกกลอน

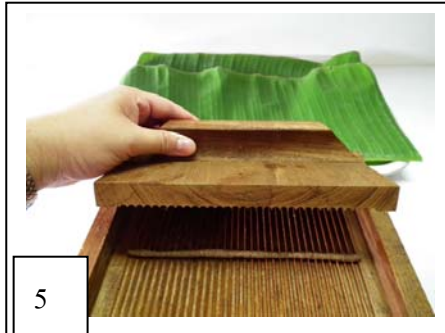
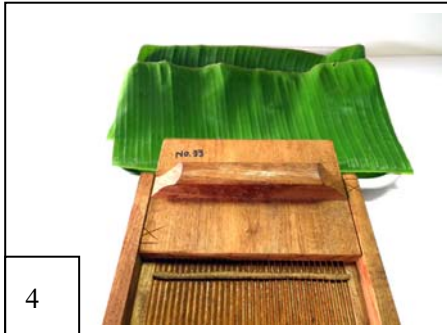
1. ใช้มือกลิ้งเส้นยาให้ได้ขนาดเส้นกลม โต เท่ากับขนาดรางกลิ้งยา
2. นำเส้นยามาวางพาดรางลูกกลอน ใช้ฝ่ามือประกบ กลิ้งลงบนเส้นยา ค่อยๆกลิ้งยาไปมา พร้อมกับลงน้ำหนักกดลงบนรางทีละน้อย จนกว่าขอบฝ่ามือประกบจะชิดกับขอบรางกลิ้ง จึงลงน้ำหนักให้มากขึ้น และกลิ้งไปมา 4-5 ครั้ง จนยาเป็นเม็ดกลมดีแล้ว จึงดันฝ่ามือประกบไปทางด้านหน้า ด้วยความแรงที่พอจะให้ยาเม็ดตกลงในถาดได้

3. นำยาลูกกลอนที่ได้ วางเรียงในถาด นำเข้าตู้อบ อุณหภูมิ 50-55 องศาเซลเซียส ประมาณ 48 ชั่วโมง หรือตากแดด จนยาแห้งสนิทดีแล้ว นำเก็บในภาชนะปิดสนิท ป้องกันความชื้น ไม่โดนแสงแดด

ข้อควรระวัง

1. การรีดเส้นยา ถ้าขนาดเล็กกว่าขนาดราง ทำให้ยาไม่เต็มเม็ด อาจพบร่องตรงกลางเม็ดยา
2. การกลิ้งยาในครั้งแรกถ้าใช้แรงมากเกินไป ทำให้ยาแบนติดรางไม่เป็นเม็ด
3. การขีดรางกลิ้งยาด้วยน้ำมัน ถ้าน้ำมันโชกเกินไป ทำให้ผิวเม็ดยาเปื่อย และลอกหลุดติดบนรางยา เมื่อนำมากลิ้งยาต่อไป จะทำให้ผิวยาเม็ดอื่นไม่เรียบ
4. ถ้าผงยาหยาบเกินไป เมื่อผสมน้ำผึ้งแล้ว จะปั้นได้ยาก หรือไม่สามารรีดเส้นยาได้ อาจนำผงยาไปบดให้ละเอียดมากขึ้น หรือนำไปผ่านร่งก่อนนำมาผสมน้ำผึ้ง
5. การทำความสะอาดรางลูกกลอนควรใช้แปรงขนแข็งปานกลางปิดเศษผงยาที่ติดออกจากราง ก่อนนำสำลีชุบแอลกอฮอล์เช็ดให้สะอาด โดยเช็ดไปทางเดียว ไม่เช็ดย้อนกลับขึ้นมา เพราะจะทำให้เกิดเสี้ยน และส่วนคมรางอาจสึกไป

ตัวอย่างการปั้นลูกกลอนจากผงกวางเครือขาว

ขั้นตอนการปั้นลูกกลอนด้วยมือ

เพื่อให้ได้เม็ดยาที่มีขนาดเท่าๆกัน ภายหลังจากการผสมผงยากับน้ำผึ้งจนเข้ากันดีแล้ว

1. ให้นำเส้นยาเป็นเส้นยาวก่อน
2. ตัดเส้นยา ให้มีความยาวเท่าๆกัน
3. ปั้นเส้นยาที่ตัดแล้ว ให้เป็นเม็ดกลม ด้วยมือ

เอกสารอ้างอิง

1. กองการประกอบโรคศิลปะ สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. ตำราแพทย์แผนโบราณทั่วไป สาขาเภสัชกรรม. ไม่ระบุปีและสำนักพิมพ์.
2. ฐานข้อมูลเครื่องยาไทย คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี www.thaicrudedrug.com, accessed 15 ก.ค. 2555.
3. รุ่งระวี เต็มศิริฤกษ์กุล, พร้อมจิต ศรีลัมพ์, วงศ์สถิต ชั่วกุล, วิจิต เปานิล, สมภาพ ประธานธรรารักษ์, นพมาศ สุนทรเจริญนนท์. 2542. สมุนไพรไทยที่ควรรู้. อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน): กรุงเทพมหานคร.
4. สถาบันการแพทย์แผนไทย กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก. บัญชียาจากสมุนไพร พ.ศ. 2554 ตามประกาศคณะกรรมการพัฒนาระบบยาแห่งชาติ เรื่องบัญชียาหลักแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2554. พิมพ์ครั้งที่ 2. สำนักงานกิจการโรงพยาบาลองค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์: กรุงเทพมหานคร, 2554.

